نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
دوره هفتم، بهار ۱۴۰۲، شماره اول، صفحات ۱۳۸ تا ۱۳۹

معرفی کتاب

به بهانه رونمایی از کتاب: آموزش و پرورش آینده

مهدی نوید ادهم[1*]

۱. *نویسنده مسئول: دبیرکل سابق شورای عالی آموزش و پرورش

کتاب «**آموزش و پرورش آینده، بازخوانی آموزش و پرورش ایران در آستانه قرن پانزدهم شمسی**» به اهتمام فرهنگستان‌های جمهوری اسلامی ایران تدوین و در روز شنبه ۱۴۰۲/۰۳/۰۶ طی مراسمی باشکوه در فرهنگستان علوم، تالار استاد دکتر رضا داوری اردکانی رونمایی شد.

این کتاب گرانسنگ در پنج فصل تحت عناوین: «نگاهی به آینده»؛ «سلامت همه‌جانبه»؛ «هویت ملی و سند کاوی»؛ «عدالت آموزشی و آسیب‌شناسی» و در ۲۳ بخش توسط ۴۱ نفر از کارشناسان و صاحب‌نظران و استادان دانشگاه‌های کشور تألیف شده است و در نهایت به‌منظور گذر از آسیب‌های فعلی آموزش و پرورش و بهبود وضعیت آموزش و پرورش، تعداد ۲۱ پیشنهاد کاربردی و توصیه سیاسی خطاب به تصمیم‌سازان و کارگزاران حوزه آموزش و پرورش ارائه شده است.

در مراسم شورانگیز رونمایی که با حضور تعدادی از اندیشمندان و فرهیختگان و اعضای پیوسته و وابسته فرهنگستان‌های چهارگانه تشکیل و بیش از ۲ ساعت به طول انجامید رؤسای محترم فرهنگستان‌ها، دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی، سرپرست وزارت آموزش و پرورش هر یک از منظری و با بیان شیوا به تبیین اهمیت و جایگاه آموزش و پرورش و نقش آن در توسعه کشور پرداختند و رمز پویایی و توسعه‌یافتگی جامعه را در پویایی و نشاط مدارس به‌ویژه کودکستان‌ها و مدارس ابتدایی معرفی کردند. به‌عنوان نمونه معاون محترم فرهنگستان علوم با تأکید بر تجربیات زیسته خویش به یافته‌های علمی و پژوهشی و تجربیات سایر کشورها در پیمودن مسیر پر فراز و فرود توسعه‌یافتگی اشاره و استفاده از ظرفیت آموزش و پرورش و معلمان را مورد تأکید قرار داد و به ضرورت آشنایی و مهارت‌آموزی دانش‌آموزان برای زیست شرافتمندانه در آینده اشاره کرد.

رئیس محترم فرهنگستان زبان و ادب فارسی با توجه به سابقه طولانی مدت خود درآموزش و پرورش به نقش اساسی و بی‌بدیل معلمان در ارتقای فرآیندهای تعلیم و تربیت اشاره کرد و گفت «معلمان اصلی‌ترین سرمایه کشور هستند و انتخاب درست و آموزش مناسب آنان می‌تواند نجات‌بخش کشور از بسیاری از چالش‌ها و مشکلات باشد، ایشان تأکید کرد که می‌توان وضعیت آینده کشور را در آئینه و «نبض» امروز آموزش و پرورش به نظاره نشست.

رئیس محترم فرهنگستان علوم پزشکی با استناد به یافته‌های علوم شناختی و علوم پزشکی به حساسیت فوق‌العاده دوران جنبی و دوران کودکی اشاره کرد و بیان داشت: بخش اعظم شخصیت انسان تا سنین ۲ تا ۳ سالگی شکل می‌گیرد و مناسبات مادران با فرزندان در این دوره بسیار سرنوشت‌ساز و تعیین‌کننده است تأکید پیامبر اکرم (ص) بر نقش بی‌بدیل مادران در تربیت جسمی و روانی کودکان تأمل برانگیز و الهام بخش است.

رئیس محترم فرهنگستان هنر بر ضرورت استفاده از ظرفیت هنر در انتقال پیام‌های آموزشی و تربیتی به کودکان و نوجوانان تأکید کرد و دبیر محترم شورای عالی انقلاب فرهنگی ضمن اظهار تأسف از غفلت پیش‌آمده در پرداختن به آموزش و پرورش به ضرورت «حکمی‌سازی» مبانی نظری و فلسفی آموزش و پرورش و تبیین نسبت حکمت اسلامی با مبانی، اهداف و وظایف و روش‌های تعلیم و تربیت تأکید کرد.

سرپرست آموزش و پرورش ضمن استقبال از این اقدام عالمانه فرهنگستان‌ها، آمادگی وزارت آموزش و پرورش به بهره‌مندی از رهنمودها و توصیه‌های سیاسی و مدیریتی صاحبنظران و استادان فرهیخته فرهنگستان‌ها را اعلام کرد.

نکته‌ای که برای نویسنده این سطور جذّاب و تأمل‌برانگیز بود بیانات معاون پژوهشی محترم فرهنگستان علوم پزشکی بود که طی گزارش از فرایند تدوین کتاب و تعیین موضوعات و پژوهشگران با جملاتی به این مضمون اشاره نمودند: «معاونان پژوهشی چهار فرهنگستان، در تجزیه و تحلیل مسائل کشور و کالبدشکافی آسیب‌ها و جستجوی راه‌های برون‌رفت از آن‌ها به اتفاق آرا به این نتیجه رسیدند که باید از آموزش و پرورش آغاز کنند و اولویت اول را به آموزش و پرورش بدهند»

شنیدن این‌گونه سخنان از سخنرانان محترم این نشست فاخر علمی و فرهنگی برای دست‌اندرکاران آموزش و پرورش، بسیار شوق‌انگیز و امیدبخش است زیرا آنان در طول سنوات گذشته از «کوچک‌انگاری آموزش و پرورش» (به تعبیر مقام معظم رهبری در هفته معلم ۱۴۰۲) رنج برده‌اند. آنان از این‌که به‌رغم سخنرانی‌ها و تأکیدات فراوان، جایگاه واقعی آموزش و پرورش در نزد حاکمان، سیاست‌گذاران، تخصیص‌دهندگان منابع، به‌ویژه در نزد دانشگاهیان و مراکز علمی و پژوهشی «کوچک» است، رنجور بوده‌اند.

نگاه از بالا به پایین به آموزش و پرورش و کم اهمیت دانستن تعلیم و تربیت این دوره سنی، به‌ویژه دوره ابتدایی و پیش‌دبستانی و غیرتخصصی

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-21]

پنداشتن کلاسداری و تربیت کودکان و درنتیجه مصرفی دانستن سرمایه‌گذاری در آموزش و پرورش و پرداخت حقوق اندک به معلمان - در مقایسه با استادان محترم دانشگاه‌ها، درد مزمنی است که حکمرانی کشور را به شدت آسیب‌پذیر کرده است.

این‌که چهار فرهنگستان کشور پس از سال‌ها کار علمی و پژوهشی به این نتیجه رسیده‌اند که در نخستین گام برنامه‌ریزی فرهنگی، باید از «آموزش و پرورش» آغاز کرد و به ارتقای وضعیت تعلیم و تربیت از طریق ساختار آموزشی رسمی پرداخت، نویدبخش آینده‌ای توسعه‌یافته و شوق‌انگیز بوده و قابل تقدیر و تحسین می‌باشد و باید آن‌را به فال نیک گرفت.

یکی از مشکلات بنیادین آموزش و پرورش «فقر تئوریک» و فقدان نظریه‌های بومی تعلیم و تربیت می‌باشد که این مهم می‌تواند توسط مراکز علمی و پژوهشی، از جمله فرهنگستان‌ها و با دستان با کفایت فرهیختگان، اندیشه‌ورزان، نظریه‌پردازان عالم و عامل، حل و فصل شود که متأسفانه بسیاری از ایشان، حضور در مدارس و پرداختن به مسائل آموزش و پرورش را «کوچک» می‌انگارند.

تدوین و تبیین نسبت نظریه‌های حکمت‌بنیان و عقلانیت با تعلیم و تربیت اسلامی و ایرانی و تعیین چیستی و چگونگی حکمرانی تعلیم و تربیت برآمده از حکمت بومی و متناسب‌سازی آن‌ها با شرایط امروز و فردای جامعه کاری نیست که مدیران و معلمان مدارس بدان بپردازند؛ بلکه رسالت خطیری است که بر دوش استادان محترم حوزه و دانشگاه و اعضای محترم فرهنگستان‌ها سنگینی می‌کند و هرچند دیر هنگام، اما باید به‌فوریت به آن‌ها پرداخته شود.

شناسایی و پیش‌بینی تحولات گسترده و عمیق آینده و تبیین دلالت‌ها و تأثیر آن بر فرایند اهداف، مأموریت‌ها و کارکردهای آموزش و پرورش، نیازمند آینده‌پژوهی و برخورداری از دانش، تجربه و مهارت گسترده و همه‌جانبه می‌باشد که باید در مراکز علمی و پژوهشی، اندیشکده‌ها، فرهنگستان‌ها به جستجوی آن پرداخت و با نظریه‌پردازی بومی و حتی بومی‌سازی- نه تنها، ترجمه و انتقال- چشم‌اندازی شوق‌انگیز مبتنی بر آرمان‌ها و واقعیت‌ها برای، مجریان و دست‌اندرکاران آموزش و پرورش به تصویر کشید. پرداختن به این مهم و کندوکاو درباره آینده، برای آموزش و پرورش امری حیاتی و سرنوشت‌ساز است زیرا فرزندان «امروز» شهروندان «آینده» هستند و آنان را باید برای خوب زیستن در «آینده» آماده کرد نه گذشته. آموزش و پرورش کلید فتح آینده است و توقع آن است که شهروندان فردا را تربیت کند.

لازم به یادآوری است هر چند عنوان کتاب «آموزش و پرورش آینده است»؛ اما همان‌گونه که در مقدمه کتاب بدان اشاره شده، رسیدن به آینده مطلوب بدون بازخوانی نقادانه تجارب زیسته گذشته ناممکن خواهد بود و یا درصورت امکان یافتن، نقصان و کاستی در آن راه خواهد یافت. به‌همین دلیل تعدادی از مقالات به بازخوانی آموزش و پرورش «امروز» و شاید «گذشته» ایران پرداخته و کمتر به ویژگی‌ها و اقتضائات آموزش و پرورش آینده اشاره کرده‌اند. تبیین چرایی و چگونگی «آموزش و پرورش آینده» نیاز به پژوهش و تأملات فکری و نظری فراوانی نیاز دارد که امید است اتفاق افتد.

نگارنده بار دیگر از اهتمام رؤسا و اعضای محترم فرهنگستان‌ها و برنامه‌ریزان و برگزارکنندگان این نشست صمیمانه تشکر می‌کند و امیدوار است این تدبیر عالمانه، نقطه آغازی باشد برای تکاپوی علمی و پژوهشی استادان و صاحب‌نظران در پاسخ‌گویی به نیازهای امروز و فردای آموزش و پرورش.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-21]